

گفت‌وگو با صمد قربان نژاد فعال حوزه مدیریت فرهنگی و هنری؛

نقش تهیه‌کننده در تئاتر جدی گرفته نمی‌شود!

هنرمندان جوان نباید برای تولید اثر عجله کنند

تئاتر برای مطالباتش به یک تشکل صنفی قوی نیاز دارد

فاطمه هجینی نژاد

فقط هزینه سالن تأمین می‌شود. این موضوع نشان‌دهنده کاستی‌هایی است که باید برای آن فکر اساسی شود.

در کشورهای دیگر، وقتی دولت سالی برای تئاتر می‌سازد، در کنار آن فضاهایی مانند رستوران و کافی‌شاپ ایجاد می‌کند تا از طریق اجاره آن‌ها، یارانه‌ای به گروه‌های تئاتری اختصاص داده شود و آن‌ها بتوانند راحت‌تر سالن بگیرند.

اما متأسفانه در سالن‌های تئاتر کرمان، همایش‌های مختلف شرکت‌ها برگزار می‌شود و همان مبلغی که از آن‌ها دریافت می‌شود، از گروه‌های تئاتری هم گرفته می‌شود. در حالی‌که این مبالغ باید به انجمن نمایش تزریق شود تا در قالب یارانه به گروه‌های تئاتری تعلق بگیرد. این یکی از چالش‌های اصلی است.

اما به گفته مدیرکل ارشاد برنامه‌های خاصی برای حل این معضل در نظر گرفته شده که در حال برنامه‌ریزی و اجرا است و باید منتظر بمانیم که چه موقع این گفته‌ها به حقیقت و عمل برسند.

از دیدگاه شما، چه شاخص‌هایی می‌توان برای سنجش «ارزش اقتصادی» یک اثر تئاتری تعریف کرد که فقط محدود به فروش بلیت نباشد؟

اساساً چنین چیزی وجود ندارد. تئاتر یک کالای فرهنگی است، نه یک کالای تجاری، و نمی‌توان آن را صرفاً از منظر اقتصادی سنجید. مباحث اقتصادی تنها می‌توانند در حوزه کمی و کیفی آثار نمایشی تأثیرگذار و تاحدودی نقش آفرین باشند. بسیاری از آثار نمایشی از نظر اقتصادی توجیه‌پذیر هستند، اما به لحاظ هنری حتی ابتدایی‌ترین شاخص‌های ارزش‌گذاری را ندارند. به نظر من اساساً نمی‌توان بُعد اقتصادی را به عنوان یکی از ابعاد اصلی ارزش‌گذاری تئاتر در نظر گرفت. البته این به معنای بی‌تأثیر بودن اقتصاد نیست.

برای مثال، در بسیاری از درگاه‌های فروش بلیت، میزان فروش و رضایت مخاطب از عوامل مهم به شمار می‌روند. طبیعی است که این موضوع بی‌تأثیر نیست. اما اینکه فروش بلیت را به عنوان یک مؤلفه قطعی و شاخص اصلی ارزش‌گذاری در نظر بگیریم، جای بحث دارد؛ می‌تواند درست باشد و می‌تواند هم نباشد.

اگر بخواهید برای بهبود اقتصاد تئاتر کرمان پیشنهادی ارائه کنید، اولویت‌های اصلی آن چه خواهد بود؟

عدم استفاده از ظرفیت صنعت و معدن در تئاتر کرمان و نپرداختن هدفمند به این موضوع، از نظر اقتصادی آسیب‌هایی به همراه داشته است. همیشه حمایت‌های بنگاه‌های اقتصادی وجود داشته‌اند، اما نه در قالب یک چارچوب مدون و برنامه‌ریزی هدفمند. همچنین بهره‌گیری از معافیت‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاران تئاتری می‌تواند کمک شایانی به این حوزه کند. البته این موضوع بحث علمی مفصلی است و پرداختن دقیق به آن زمان بیشتری می‌طلبد.

به هنرمندان جوانی که می‌خواهند هم کار با کیفیت ارائه کنند و هم از نظر مالی مستقل باشند، چه توصیه‌ای دارید؟

به نظر من، هنرمندان جوان نباید برای تولید اثر عجله کنند. بهتر است مراحل آموزشی را به‌طور حرفه‌ای طی کنند، دانش خود را گسترش دهند و به یک نام و نشان نسبی برسند. پس از گذر از این مرحله، می‌توانند در نظر را در کنار خود داشته باشند؛ یک هنرمند بی‌غرض با مهارت‌های گسترده به‌عنوان مشاور هنری، و فردی آگاه به مسائل اقتصادی. در کنار این دو، اگر سرمایه‌گذاران و متخصصان مالی حضور داشته باشند، می‌توانند کارهای مؤثری انجام دهند.

بنابراین این موضوع را کنار می‌گذاریم و در مورد شهرستان‌ها صحبت می‌کنیم.

با توجه به یافته‌ها و در نظر گرفتن شرایط اقتصادی سخت‌تر مردم، با وجود این دشواری‌ها، تئاتر همچنان در سبد فرهنگی خانواده‌ها حضور دارد. فروش برخی از تئاترها در کرمان کم‌وبیش خوب بوده است. اما برای ماندگاری این وضعیت، تئاتر نیازمند یک تشکل صنفی قوی است تا بتواند مطالبات به حق خود را پیگیری کند. این مسئله صرفاً مربوط به پول نیست؛ برای مثال، انجمن تئاتر می‌تواند شهرداری را مجاب کند که فضای شهری مناسب برای تبلیغات تئاتر در اختیار بگذارد و اجازه دهد حامیان مالی نیز از درج لوگوی خود در پوسترها بهره‌مند شوند. این موضوع می‌تواند کمک بزرگی به پوشش بخشی از هزینه‌های تولید و توسعه کمی تئاتر کند.

در شرایط فعلی، آیا تئاتر می‌تواند بدون حمایت دولتی یا اسپانسر خصوصی به سوددهی برسد؟ چه مدل‌هایی برای این کار وجود دارد؟

اینکه کاری بدون حمایت دولتی یا اسپانسر به نتیجه برسد و توجیه‌پذیر باشد، یک راه دارد و آن تئاترهای کم‌دی آزاد است؛ زیرا اقتصاد آن‌ها می‌چرخد و تعداد اجراهایشان هم زیاد است. اما اگر بخواهیم درباره کارهایی صحبت کنیم که قواعد حرفه‌ای و تکنیکال را داشته باشند، نمی‌توان نظر قطعی داد. نشدنی نیست، اما بسیار سخت است. شاید در گذشته می‌شد بدون حمایت کار تولید کرد، چون هزینه‌های تولید پایین بود؛ اما امروز هزینه تولید تئاتر بسیار سنگین است. برای مثال، در نمایش گورخواب‌ها به کارگردانی علی محمد رادمنش، هر شب سالن پر می‌شد، اما در نهایت هزینه‌ها با درآمد یکی شد. در ایده‌آل‌ترین حالت نیز، تئاتر یک هنر اقتصادی نیست.

نقش سالن‌های خصوصی و دولتی در تعیین اقتصاد تئاتر را چگونه می‌بینید؟ آیا این نقش عادلانه و شفاف است؟

در شرایط فعلی، هیچ تفاوت ملموسی میان سالن‌های دولتی و خصوصی حداقل در کرمان وجود ندارد! حتی استفاده از سالن‌های دولتی کرمان از نظر اقتصادی به‌صرفه نیست و تفاوت چندانی با سالن‌های خصوصی ندارد؛ بلکه شاید زیادی شرایط خصوصی مقرون به‌صرفه‌تر هستند، چون می‌توان با مدیران سالن وارد تعامل شد و هزینه‌ها را کاهش داد.

نقد اصلی من به سالن‌های دولتی این است که در تالار فرهنگ و هنر کرمان سالی ساخت شده که با وجود گذشت سه سال از ساخت آن، هنوز تئاتر کرمانی قابل توجهی در آن اجرا نشده است. دلایلش این است که استفاده از این سالن صرفه اقتصادی ندارد. هزینه‌ای مطالبه می‌شود که حتی اگر بلیت‌فروشی خوبی هم داشته باشیم، نهایتاً

تومان خواهد شد. حدود ۳۰ درصد از این درآمد صرف اجاره سالن می‌شود. از سوی دیگر، برای رسیدن به چنین فروشی باید از بازیگران مطرح استفاده کرد و طراحی صحنه، موسیقی، نور، لباس و... همه باید در سطح درجه‌یک باشند. همین طراحی صحنه هزینه‌بر است، دستمزد بازیگران بالا است و در نهایت هزینه‌ها از درآمد فراتر می‌رود. بنابراین، نمی‌توان گفت رویداد تئاتر از طریق درآمد خودش می‌تواند چرخه اقتصادی‌اش را بپرخاند. اگر قرار باشد چنین اتفاقی بیفتد، باید با حمایت دولت همراه باشد.

در تجربه کاری‌تان، چه عواملی بیشترین تأثیر را بر بازگشت سرمایه در یک اجرای تئاتری داشته‌اند؟ (مثلاً انتخاب متن، گروه اجرایی، تبلیغات یا زمان اجرا)

مانی‌توانیم در مورد مسائلی که مربوط به فرهنگ یا علوم انسانی است به‌طور مطلق اظهارنظر کنیم؛ همه چیز متغیر و دستخوش عوامل متعددی است. ممکن است کاری را به اجرا ببریم و استقبال زیادی از آن شود، اما همان کار در سال‌های بعد با استقبال مواجه نشود. واقعیت امر این است که تماشاجی امروز تماشاجی آگاه است و یک سری از مفاهیم باید به‌طور حرفه‌ای و تخصصی اجرا شوند؛ یعنی متن خوب، بازی خوب، کارگردانی خوب و طراحی‌ها تأثیر می‌گذارند. اما نکته مغفول‌مانده این است که گروه‌های تئاتر می‌بایستی قبل از اینکه تمرین‌ها را حتی شروع کنند، یک گروه بازاریابی در کنار گروه‌شان داشته باشند. یکی از مشکلات اساسی امر تئاتر، که از سینما و موسیقی عقب مانده است، این است که عاملی به اسم «تهیه‌کننده» در تئاتر جدی گرفته نمی‌شود. تهیه‌کننده باید هم دارای دانش در حوزه‌های بیزنس و اقتصاد باشد و هم نسبت به تئاتر و شرایط هنرهای نمایشی اشراف داشته باشد، و او باید تخصص‌های کارگردانی را داشته باشد. در خیلی جاها سرمایه‌گذار با تهیه‌کننده اشتباه گرفته می‌شود. اگر هم‌زمان با شروع تمرین‌ها تهیه‌کننده وارد شود و بتوانند حمایت‌هایی را از دستگاه‌های دولتی و عمومی و بنگاه‌های اقتصادی جذب کنند، کار به مراتب حرفه‌ای‌تر می‌شود و قطعاً این مسئله روی کیفیت هم تأثیر زیادی دارد.

وضعیت بازار تئاتر ایران را از نظر پایداری مالی و جذب مخاطب چگونه ارزیابی می‌کنید؟

می‌توانیم آن را به دو بخش تقسیم کنیم: تهران و سایر استان‌ها. شرایط تئاتر در تهران متفاوت است و البته جای تأسفد دارد که فرهنگ، هنر، سیاست، اقتصاد و بسیاری از امور در تهران متمرکز شده‌اند. علاوه بر این، تهران روزانه حدود پنج میلیون مسافر دارد؛ اگر تنها یک‌دهم درصد از این تعداد تئاتر ببینند، حدود پنج هزار نفر می‌شود.

اقتصاد تئاتر، به‌ویژه در شهرستان‌ها، یکی از موضوعات کمتر بررسی‌شده اما حیاتی در توسعه فرهنگ و هنر است. کرمان به عنوان استانی با ظرفیت‌های هنری قابل توجه، با چالش‌هایی در حوزه اقتصاد تئاتر مواجه است که هم بر کیفیت تولید آثار و هم بر جذب مخاطب تأثیر می‌گذارد. کمبود ساختارهای مدون حمایتی، استفاده ناکافی از ظرفیت‌های اقتصادی و نبود تعامل مؤثر میان سالن‌ها، هنرمندان و سرمایه‌گذاران، از مهم‌ترین مسائلی است که تئاتر کرمان با آن دست به گریبان است.

در این زمینه، صمد قربان نژاد، دانش‌آموخته دکتری مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی از دانشگاه علوم و تحقیقات تهران و با بیش از ۲۵ سال سابقه بازیگری و ۱۷ سال تجربه در مدیریت آموزشگاه هنرهای نمایشی، با تکیه بر دانش علمی و تجربه عملی خود، چشم‌اندازی دقیق از وضعیت اقتصاد تئاتر ارائه می‌دهد. رساله دکتری او با موضوع «طراحی مدل توسعه اقتصاد فرهنگ و هنر» نیز به‌زودی خلاصه‌ای از آن در قالب مقالات تخصصی منتشر خواهد شد. در این مصاحبه، او به بررسی شرایط فعلی، چالش‌ها و راهکارهای تقویت اقتصاد تئاتر در کرمان می‌پردازد و توصیه‌های عملی برای هنرمندان جوان و فعالان این حوزه ارائه می‌کند.

آقای قربان نژاد به‌عنوان یک هنرمند تئاتر، چگونه بین کیفیت هنری اثر و ضرورت‌های اقتصادی تولید تعادل ایجاد می‌کنید؟

در واقع، وقتی یک اثر از نظر کیفی مطلوب باشد، فی‌نفسه می‌تواند اهداف اقتصادی کار را هم پیش ببرد. اما از طرفی، شرایط تئاتر با سایر هنرها متفاوت است. تئاتر از لحاظ اقتصادی هنری قوی نیست، برعکس سینما که با وجود اشتراکات، وضعیت اقتصادی بهتری دارد. وقتی یک بازیگر حرفه‌ای سینما به تئاتر می‌آید، ممکن است دو ماه روی صحنه باشد اما درآمدش بسیار کمتر از سینماست. اساساً وقتی از تئاتر صحبت می‌کنیم، بحث‌مان چندان بیزینسی نیست. حالا راه‌حل چیست؟ در همه جای دنیا، خصوصی‌سازی در تئاتر به آن شکل رایج سایر حوزه‌ها نیست. در هر صورت، تئاتر از جمله رویدادهای فرهنگی است که دولت‌ها در بسیاری از کشورها به‌طور مستقیم از آن حمایت می‌کنند و بسیاری از هنرمندان حقوق بگیر دولت هستند. این نشان می‌دهد که نگاه به هنر تئاتر، اساساً نگاهی به یک رویداد فرهنگی است که باید مورد حمایت دولتی قرار گیرد. بنابراین، نمی‌توان به‌طور مشخص از ارتباط مستقیم کیفیت هنری و اقتصادی تئاتر سخن گفت.

البته برخی نمایش‌های کم‌دی آزاد از نظر هنری فاخر نیستند و رسالت‌شان صرفاً سرگرمی است و تماشاگر را به تفکر وامی‌دارد. اما از نظر اقتصادی درآمد نسبتاً بالایی دارند. این آثار، خصوصاً در تهران، بسیارند؛ گاه یک یا دو سال روی صحنه می‌مانند و چرخه اقتصادی‌شان فعال است. اما وقتی از تئاتری صحبت می‌کنیم که رسالت فرهنگی دارد، انتقال دهنده یک پیام خاص است و مخاطب را به فکر فرو می‌برد، در این‌جا دولت‌ها باید وارد میدان شوند و حمایت کنند، چون چنین آثاری توجیه اقتصادی قابل توجهی ندارند.

فرض کنیم یک تئاتر درجه‌یک در کرمان اجرا شود. قیمت بلیت نهایتاً ۲۰۰ هزار تومان باشد و در خوش‌بینانه‌ترین حالت روزانه ۲۰۰ بلیت بفروشد؛ این می‌شود شبی ۴۰ میلیون تومان. اگر این تئاتر ۳۰ شب اجرا برود، مجموع فروش آن ۱ میلیارد و ۲۰۰ میلیون

خبر

با پیشنهاد دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر؛
«همایی‌راد» رئیس کارگروه مبارزه با مواد مخدر مجمع تشخیص مصلحت نظام شد

گروه جامعه: با پیشنهاد دکتر حسین ذوالفقاری نماینده رئیس‌جمهور و دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر «خلیل‌الله همایی‌راد» با حفظ سمت مشاور نماینده رئیس‌جمهور و دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست‌جمهوری به‌عنوان «رئیس کارگروه مبارزه با مواد مخدر و اعتیاد مجمع تشخیص مصلحت نظام» منصوب شد.

به گزارش روابط عمومی ستاد مبارزه با مواد مخدر، با پیشنهاد دکتر حسین ذوالفقاری نماینده رئیس‌جمهور و دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر و با ابلاغ صادره از سوی دکتر حسین مظفر رئیس کمیسیون علمی، فرهنگی و اجتماعی مجمع تشخیص مصلحت نظام همایی‌راد به این مسئولیت منصوب شد.

در مراسم معرفی وی که با حضور جمعی از مدیران مجمع تشخیص مصلحت نظام و ستاد مبارزه با مواد مخدر و پیشکسوتان این حوزه برگزار شد، دکتر محمد غریب‌شاه، رئیس کمیسیون امور اجتماعی مجمع به تشریح مأموریت‌های مجمع در خصوص تدوین سند الزامات تحقق سیاست‌های کلی مجمع تشخیص مصلحت نظام مصوب مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و شاخص‌ها و سنجه‌های مربوطه پرداخت و دکتر علی‌هاشمی و سردار کیومرث ابوبی نیز روند‌ها و رویکردهای گذشته را تشریح کردند.

دکتر حسین ذوالفقاری نماینده رئیس‌جمهور و دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر با اشاره به اهمیت موضوع مواد مخدر و اعتیاد به عنوان یک تهدید جهانی گفت: «اهمیت شاخص‌گذاری سیاست‌های کلی، ناشی از دغدغه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است که به صراحت هنگام توشیح و تصویب سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر در تاریخ دهم مهر ۱۳۸۵ خطاب به روسای قوای سه گانه جمهوری اسلامی ایران فرموده‌اند که «این نگرانی همچنان باقی است که دست‌اندرکاران، برای بزرگ و تهدید عظیمی را که از این سو متوجه کشور است به درستی برآورد نکنند و باز هم مشکلات بر روی هم متراکم شود».

وی اظهار کرد: «سیاست‌های ۱۱ گانه ابلاغی افق‌گشا و جامع هستند و قوانین در چارچوب سیاست‌ها تدوین شده‌اند اما به دلیل ماهیت مواد مخدر و متغیرهای اثرگذار در داخل و محیط پیرامونی نیازمند بازنگری هستند».

دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر افزود: «باید مراقب باشیم گرفتار تورم در قانونگذاری و مقررات نشویم و در فرایندهای اجرایی نیز با رویکرد فرابخشی درصد حل چالش‌ها باشیم و از ظرفیت صاحب‌نظران و افراد با دانش و تجربه استفاده کنیم».

ذوالفقاری در ادامه به انتصاب «خلیل‌الله همایی‌راد» به عنوان رئیس کارگروه مبارزه با مواد مخدر و اعتیاد مجمع اشاره کرد و وی را فردی صاحب‌نظر، صاحب‌قلم، دارای صداقت، صراحت و اهل تعامل دانست که به عنوان یک جانباز انقلاب اسلامی در عرصه‌های مختلف ستادی و اجرایی فعالیت داشته است. وی ابراز امیدواری کرد که ایشان در این مسئولیت با همکاری صاحبان دانش و تجربه و تخصص مسئولیتی که علیرغم تلاش‌های گذشتگان در مجمع، سال‌های متعددی بر زمین مانده است، به انجام رساند. دبیرکل ستاد مبارزه با مواد مخدر، در خاتمه با بیان ابتکارگری دست‌اندرکاران مبارزه با مواد مخدر در دهه‌های گذشته گفت: «جمهوری اسلامی ایران علیرغم همه مشکلات و محدودیت‌ها طی دهه‌های گذشته، صادقانه در این راه مبارزه کرده و بارها در جایگاه نخست جهان ایستاده است اما شرایط به گونه‌ای تغییر کرده که در آستانه اصلاح قانون، اصلاح ساختار و اصلاح برخی راهبردها و رویکردهای پیش از گذشته به همراهی مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه و اعضای ستاد نیاز داریم تا مناسب‌ترین تصمیم را بگیریم، هزینه‌های نظام را کاهش دهیم و دغدغه‌های مردم را نسبت به اعتیاد و عوارض آن برطرف سازیم».